

โฮมฮีตฮอยศรีธรรมมหาพุทธบูชาปราสาทผึ้ง : การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร

Hom Heat Hoi Saratha Maha Phuttha Bucha Prasat Phueng : The Creative Production of a Multimedia Light and Sound Performance in Sakon Nakhon Province

รัตติยา โกมินทรชาติ^{1*} คทาวุธ มาปอง² และวิภารัตน์ ช่วงทิพย์³
Rattiya Komintarachart^{1*}, Katawut Mapong², and Wiparat Khungthip³

บทคัดย่อ

การวิจัยการสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และมิติทางสุนทรียศาสตร์ของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร พัฒนาแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสมที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัย กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสานการศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยมีบทบาทเป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้วิจัยที่วิเคราะห์ปรับใช้และตีความวัฒนธรรมผ่านการลงมือสร้างงานจริง เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและความเชื่อของประชาชนในจังหวัดสกลนคร ผ่านการประยุกต์ใช้ศิลปะการแสดงร่วมสมัยและเทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ ผลการสร้างสรรค์ประกอบด้วยเนื้อเรื่องหลักที่เล่าถึงตำนานปราสาทผึ้ง การบูชาพระพุทธรูปเจ้าและวิถีชีวิตชาวอีสานโดยใช้เทคนิคแสง สี เสียง วัตถุโสมัลติมีเดียและสื่อผสมเพื่อสร้างบรรยากาศและอารมณ์ร่วมให้แก่ผู้ชม สะท้อนถึงศักยภาพของการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยเพื่อสืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่าจากการสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม เรื่องโฮมฮีตฮอยศรีธรรมมหาพุทธบูชาปราสาทผึ้ง ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงสาระสำคัญบริบททางวัฒนธรรมความเชื่อ และมิติทางสุนทรียศาสตร์ของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนครและสัมผัสคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัยได้อย่างมีนัยยะ ทั้งยังเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับการตีความวัฒนธรรมท้องถิ่นในบริบทร่วมสมัย โดยไม่ลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมดั้งเดิม งานวิจัยนี้จึงสะท้อนศักยภาพของศิลปะการแสดงร่วมสมัยในการเป็นเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ที่เชื่อมโยงรากเหง้าท้องถิ่นกับโลกปัจจุบันผ่านกระบวนการสร้างสรรค์เชิงศิลป์

คำสำคัญ : โฮมฮีตฮอย, ปราสาทผึ้ง, แสง สี เสียง สื่อผสม

Abstract

The research on the creation of a light, sound, and multimedia performance in Sakon Nakhon Province aimed to analyze the cultural context, beliefs, and aesthetic dimensions of the Wax Castle Procession tradition in Sakon Nakhon Province. It further aimed to develop concepts and creative processes for a light, sound, and multimedia performance capable of conveying the spiritual values and local identity through contemporary performing arts.

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์, คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ อาจารย์, คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Corresponding author email: katawut.m@msu.ac.th

Employing a qualitative research methodology that integrated fieldwork, in-depth interviews, and the analysis of relevant theories, the researcher assumed the dual roles of practitioner and researcher, analyzing, adapting, and interpreting the culture through hands-on creation. The research explored the cultural uniqueness and beliefs of the people in Sakon Nakhon Province through the application of contemporary performing arts and modern media technology. The creative output comprised a main narrative recounting the legend of the wax castle, the veneration of the Buddha, and the way of life of the Isan people. This was achieved using light, sound, video multimedia, and mixed media techniques to create atmosphere and emotional engagement for the audience. The performance reflected the potential of contemporary art creation to preserve and disseminate local culture.

The research findings revealed that the creation of the light, sound, and multimedia performance titled "Hom Heet Hoi Satta Maha Phuttha Bucha Prasat Pheung" (Echoes of Tradition, Traces of Faith, Great Buddhist Offering of the Wax Castle) enabled people to significantly access the core elements of the cultural context, beliefs, and aesthetic dimensions of the Wax Castle Procession tradition in Sakon Nakhon Province. It also allowed them to experience the spiritual values and local identity through contemporary performing arts in a meaningful way. Furthermore, the performance opened new avenues for interpreting local culture within a contemporary context without diminishing the sanctity of the original rituals. This research therefore reflects the potential of contemporary performing arts as a cultural tool and as an intangible cultural heritage of Sakon Nakhon Province, connecting local roots with the present world through artistic creation processes.

Keywords: Homehit Hoy, Phueng Castle, Light, Color, Sound, Multimedia

บทนำ

ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ตลอดจนการถ่ายทอดคุณค่าและความเชื่อที่มีรากฐานลึกซึ้งจากรุ่นสู่รุ่น หนึ่งในประเพณีที่มีความสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คือ ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร ซึ่งไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและการบูชาพระพุทธเจ้าแต่ยังสะท้อนถึงวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวอีสานในระดับที่ลึกซึ้ง ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ป็นประเพณีที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชาวอีสานตอนบน โดยเฉพาะในจังหวัดสกลนคร ซึ่งสะท้อนโครงสร้างทางสังคมที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ของชุมชนและระบบการส่งต่อความรู้ข้ามรุ่นการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการสร้างปราสาทผึ้งเป็นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่มีทั้งมิติศาสนา ศิลปะ และจิตวิญญาณ เป็นเครื่องมือในการยืนยันตัวตนและความเป็นเราของชาวอีสานในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเพณีนี้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางทางวัฒนธรรม

ในปัจจุบันสังคมและวัฒนธรรมกำลังเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ ที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ศิลปะและการแสดงต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้สื่อผสม ซึ่งสามารถบูรณาการระหว่างเทคนิคทางศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำเสนอและตีความความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นในรูปแบบที่ทันสมัย โดยไม่ลดทอนความศักดิ์สิทธิ์หรือความสำคัญทางจิตวิญญาณที่มีในประเพณีดังกล่าว

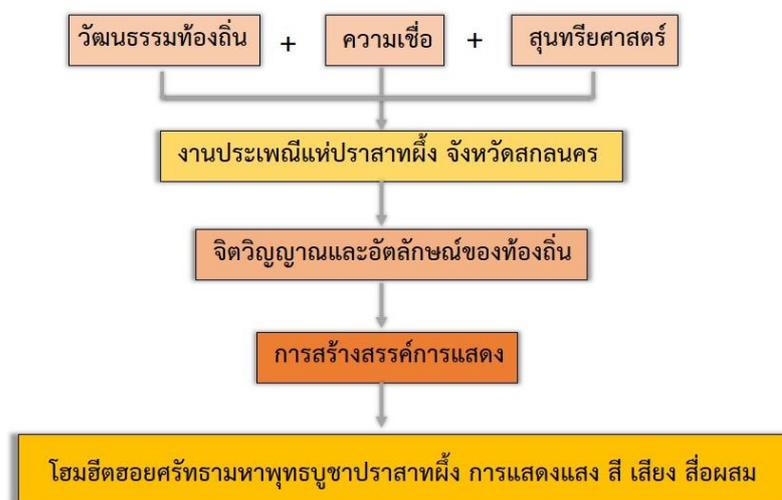
การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาและวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และมิติทางสุนทรียศาสตร์ของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างสรรคการแสดง แสง สี เสียง สื่อผสมที่สามารถสะท้อนถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัย กระบวนการวิจัยใช้วิธีการศึกษาภาคสนามและสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวสกลนคร พร้อมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสื่อใหม่เพื่อสร้างประสบการณ์ทางศิลปะที่สามารถเชื่อมโยงผู้ชมกับความหมายและคุณค่าของประเพณีในมิติร่วมสมัย

การวิจัยนี้คาดหวังว่าจะสามารถส่งเสริมและเผยแพร่ความเข้าใจในความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัย ตลอดจนสร้างพื้นที่ใหม่สำหรับการตีความและการถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของโลกสมัยใหม่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องใช้ทั้งความคิดสร้างสรรค์และความเห็นอกเห็นใจ (ปรียา, 2565, น. 45) ซึ่งการแสดงร่วมสมัยสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมที่ไม่คุ้นเคยกับประเพณีดั้งเดิมหรืออาจมองข้ามความสำคัญไป การผสมผสานเทคนิคและวิธีการแสดงที่หลากหลายทำให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ น่าตื่นตาตื่นใจจดจำได้นานซึ่งอาจแตกต่างจากการรับชมพิธีกรรมแบบดั้งเดิม แต่องค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงร่วมสมัย แสง สี เสียง สื่อผสมถูกออกแบบมาเพื่อเน้นย้ำคุณค่าทางจิตวิญญาณ อัตลักษณ์ท้องถิ่นและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเพณี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และสุนทรียศาสตร์ของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนาแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดง แสง สี เสียง สื่อผสม ที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านการแสดงร่วมสมัย

กรอบแนวคิด / ทฤษฎีในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย โฮมฮิตฮอยครัทธามหาพุทธรูปปราสาทผึ้ง : การสร้างสรรค์การแสดง แสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร
ที่มา คชาวุธ มาป๋อง

วิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตศึกษาประเพณีโฮมฮิตฮอยศรีธรรมหาพุทธุบฐาปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนครผ่านการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม ประจำปี 2566

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งและแข่งขันเรือยาว ชิงถ้วยพระราชทาน จังหวัดสกลนคร ประจำปี 2566

ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ.2566 ถึง เมษายน พ.ศ. 2568

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
 - 1.1 ดร. พสุธา โภมลมาลัย ผู้อำนวยการสถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม
 - 1.2 นางสาวกนกพร นวลอึ้ง นักวิชาการศึกษาศาสนาภาษาศิลปะและวัฒนธรรม
2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ประกอบด้วยผู้สร้างสรรค์ ได้แก่
 - 2.1 นายอัครวิทย์ ทองใบ ผู้กำกับและออกแบบการแสดง
 - 2.2 วงโปงลางไทอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
 - 2.3 ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) ประกอบด้วย
 - 3.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานแห่ปราสาทผึ้ง 10 คน
 - 3.2 บุคคลที่สนใจในการแสดงแสงสีเสียง 10 คน

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่ม ตัวอย่างเพื่อการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประเพณีโฮมฮิตฮอยศรีธรรมหาพุทธุบฐาปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วยบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง กลุ่มผู้ปฏิบัติ 3 กลุ่ม เพื่อให้ข้อมูลในการแสดงแสงสีเสียงสื่อผสม กลุ่มผู้บุคคลทั่วไป ผู้วิจัยคัดเลือกจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในงานแห่ปราสาทผึ้ง จำนวน 20 คน ด้วยวิธีการสุ่มเจาะจงตามความสอดคล้องเหมาะสมและความมุ่งหมายของการศึกษา มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญกลุ่มผู้ปฏิบัติงานมาไม่น้อยกว่า 1 ปี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสังเกต ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์ และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องโฮมฮิตฮอยศรีธรรมหาพุทธุบฐาปราสาทผึ้ง การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร คณะผู้วิจัยจะขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และสุนทรียศาสตร์ของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและการสังเกตการณ์ภาคสนามในพื้นที่จังหวัดสกลนคร พบประเด็นสำคัญใน 3 มิติดังนี้ บริบททางวัฒนธรรมประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เป็นประเพณีที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชาวอีสานตอนบน โดยเฉพาะในจังหวัดสกลนคร ซึ่งสะท้อนโครงสร้างทางสังคมที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ของชุมชนและระบบการ

ส่งต่อความรู้ข้ามรุ่น การรวมกลุ่มของชาวบ้านในการสร้างปราสาทผึ้งเป็นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่มีทั้งมิติศาสนา ศิลปะ และจิตวิญญาณ เป็นเครื่องมือในการยืนยันตัวตนและความเป็นเราของชาวอีสานในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเพณีนี้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางทางวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกวัยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งานร่วมกัน และแสดงออกถึงพลังศรัทธาที่มีทั้งมิติทางศาสนาและความรู้สึกเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม

ความเชื่อเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อเลี้ยงประเพณีแห่งปราสาทผึ้ง ความเชื่อมโยงของประเพณีกับหลักธรรมคำสอนและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องบุญกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และการแสวงหาความดีงามที่สะท้อนอยู่ในประเพณี อิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับภูตผี เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษที่มีต่อประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชา การขอพร หรือการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บทบาทของประเพณีในการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความผูกพันในชุมชน การถ่ายทอดคุณค่าทางสังคมผ่านพิธีกรรมความเชื่อและการปฏิบัติในประเพณี ความศรัทธาและความงามที่สัมผัสได้จากความเชื่อความตั้งใจของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการแสดงออกทางร่างกาย ท่าทาง และสัญลักษณ์ต่างๆ ที่สื่อถึงความเคารพความศักดิ์สิทธิ์องค์ประกอบความศรัทธาและความงามที่โดดเด่นของประเพณีแห่งปราสาทผึ้งนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบการแสดงการสื่อสารความหมายเชิงสัญลักษณ์นำเสนอความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ต่างๆ ในปราสาทผึ้งและพิธีกรรมผ่านสื่อที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

แก่นสำคัญของประเพณีปราสาทผึ้งคือความเชื่อในการบูชาพระพุทธเจ้าและการอุทิศผลบุญให้บรรพบุรุษเพื่อส่งเสริมการไปสู่ภพภูมิที่ดีในโลกหน้า สะท้อนแนวคิดสังสารวัฏที่เป็นรากฐานของพุทธศาสนาภูมิภาค โดยเฉพาะการสื่อความหมายผ่านรูปแบบของปราสาทผึ้งที่จำลองสวรรค์ชั้นฟ้าเพื่อให้เป็นพาหนะแห่งบุญความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงคงอยู่ในมิติของพิธีกรรม แต่ยังแสดงออกผ่านการประดิษฐ์การเลือกสี วัสดุ การจัดวางองค์ประกอบของปราสาทผึ้งอย่างมีนัยยะ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นสื่อกลางของการติดต่อระหว่างโลกมนุษย์กับโลกหลังความตาย การสร้างสรรค์ปราสาทผึ้งเป็นกระบวนการที่รวมศิลปะหลากหลายแขนง การประดิษฐ์ การตกแต่ง การจัดองค์ประกอบ รวมถึงการใช้สีที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ งานศิลปะเหล่านี้ไม่เพียงมีความงามทางกายภาพ หากยังแฝงไว้ด้วยภาษาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมของชุมชนความงามของปราสาทผึ้งอยู่ที่การหลอมรวมความศรัทธาเข้ากับความสามารถทางช่างศิลป์ท้องถิ่น จนเกิดเป็นงานศิลปะที่มีมิติทางจิตวิญญาณ ซึ่งไม่อาจแยกออกจากบริบทของชุมชนที่ให้กำเนิดงานนั้นได้ ประเพณีโฮมฮิตฮอยศรีทามหาพุทธบูชาปราสาทผึ้ง มิใช่เพียงกิจกรรมวัฒนธรรมที่จัดขึ้นเป็นปี ๆ เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการทางสังคม ศิลปะ และจิตวิญญาณที่สืบทอดผ่านรุ่นสู่รุ่น ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมท้องถิ่น ทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยที่ยังคงเคารพความเชื่อและคุณค่าดั้งเดิมของท้องถิ่น ประเพณีแห่งปราสาทผึ้งเชื่อมโยงกับมิติทางเศรษฐกิจเพราะสามารถสร้างรายได้ให้กับช่างทำปราสาทผึ้ง ทั้งรายได้ที่มาจากมารับจ้างทำปราสาทผึ้งให้กับคุ้มวัดต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร รวมถึงทำปราสาทผึ้งขนาดเล็กให้กับหน่วยงานอื่นทั้งในจังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อนำไปจัดแสดงในกิจกรรมภายในขององค์กรหรือเป็นส่วนหนึ่งของงานท้องถิ่น (วรเมธ, 2562, น. 269-301)

อัตลักษณ์ประเพณีปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนครอาจมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชาวสกลนคร โดยเฉพาะประเพณีแห่งปราสาทผึ้ง การสร้างปราสาทผึ้ง การจัดขบวนแห่ การขับร้อง การบรรเลงดนตรี และการแสดงต่างๆ ล้วนเป็นแหล่งรวมของทักษะภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมา เสริมสร้างความสามัคคีความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมทางศาสนาที่เสริมสร้างจิตใจและความศรัทธา ความโดดเด่นและความสวยงามของประเพณีสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2. เพื่อพัฒนาแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม ที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม ที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัยทำให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาแนวคิดเชิงสร้างสรรค์และกระบวนการออกแบบการแสดงอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์และแนว

ทางการถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณ แนวคิดการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสมที่พัฒนาขึ้นตั้งอยู่บนหลักการ “การตีความใหม่เชิงสร้างสรรค์” ที่มีได้ลอกเลียนพิธีกรรมดั้งเดิม แต่ใช้การแสดงร่วมสมัยเป็นเครื่องมือถ่ายทอดแก่นสารทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ การสื่อสารคุณค่าทางจิตวิญญาณ ผ่านสัญลักษณ์ศิลปะ เช่น แสงสีที่สะท้อนภาวะแห่งบุญ เสียงที่จำลองพิธีกรรมและสื่อผสมที่เล่าเรื่องราวตำนานปราสาทผึ้ง การนำเสนออัตลักษณ์ท้องถิ่น ดยใช้อุปกรณ์ประกอบทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น ภาษาท้องถิ่น สีสันทาทางนาฏศิลป์และเสียงดนตรีพื้นบ้าน การออกแบบแนวคิดในลักษณะนี้ช่วยให้เกิดพื้นที่ร่วมระหว่างผู้ชมร่วมสมัยกับมรดกวัฒนธรรม โดยไม่ทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของต้นแบบดั้งเดิม กระบวนการสร้างสรรค์การแสดง แสง สี เสียง สื่อผสมถูกออกแบบภายใต้กรอบกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์ การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์บริบทรวบรวมองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ และศิลปินท้องถิ่นการสังเคราะห์ประเด็นหลักของเนื้อหาความเชื่อเรื่องปราสาทผึ้ง พระพุทธเจ้า โลกหน้า การออกแบบรูปแบบศิลปะการแสดง ผสมผสานการแสดงสด ดนตรีพื้นบ้าน วิดีโอมีเดีย และเทคนิคแสง สี เสียง การทดลองและปรับแก้ที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับประสบการณ์ทางศิลปะร่วมสมัยอย่างสมดุล การใช้สื่อผสมร่วมสมัยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างความศรัทธาดั้งเดิมกับผู้ชมรุ่นใหม่ โดยเฉพาะการใช้แสงและสี ในการสร้างบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 2 โปสเตอร์โฮมฮิตฮอยศรัทธา มหาพุทธบูชาปราสาทผึ้ง ทั้ง 4 แบบในการแสดงแสงสีเสียงสื่อผสม
ที่ท่า สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การออกแบบแนวคิดของการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจความหมายประเพณี วัฒนธรรม ขยายมุมมองผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายยกระดับศิลปวัฒนธรรมสู่สากล โดยผสมผสาน ศิลปะการแสดง ดนตรี เทคโนโลยีและพิธีกรรมเข้าด้วยกัน โดยในครั้งนี้แบ่งการแสดงออกเป็น 4 องค์ที่สำคัญได้แก่

ลุ่มน้ำโขงโยงศรัทธา แรงแบนดาลใจมาจากลุ่มน้ำโขงซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และศรัทธาของผู้คนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะใน จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีพิธีกรรมและศิลปวัฒนธรรมที่หลอมรวมความเชื่อทางพุทธศาสนา พราหมณ์ และความเชื่อพื้นถิ่นเข้าด้วยกัน ถ่ายทอดความศรัทธาและพิธีกรรมของผู้คนลุ่มน้ำโขง ผ่านท่วงท่ารำพื้นเมืองสะท้อนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในความหลากหลายของความเชื่อเน้นการเชื่อมโยงอดีตเข้ากับปัจจุบัน

สกลนครทอดถวาย สื่อถึงการ ถวาย หรือสืบทอดสิ่งล้ำค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม จากดินแดนแห่งศรัทธา อย่างสกลนคร ด้วยความเคารพต่อบรรพชน และเชิดชูคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านการแสดงร่วมสมัย ถ่ายทอดอัตลักษณ์ของ จังหวัดสกลนครในฐานะศูนย์กลางศรัทธา แสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมแห่งปราสาทผึ้ง

รัฐช่วยส่งเสริม คือการนำเสนอพลังความร่วมมือระหว่างชุมชนกับรัฐ ในการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนานาฏศิลป์พื้นเมืองให้ก้าวทันยุค โดยไม่หลุดรากเหง้า ผ่านการแสดงที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในบริบทใหม่ที่ทันสมัย เข้าถึงง่าย แต่ยังคงความขลังของศรัทธาเดิม การผลักดันจากภาครัฐและพลังของชาวบ้านที่ร่วมกันรักษาศิลปะให้มีชีวิตร่วมสมัย

ดั้งเดิมร่วมสมัย นำเสนอปราสาทผึ้งที่ไม่ใช่เพียงประเพณี แต่คือสัญลักษณ์ของการถวายจิตวิญญาณที่ชาวอีสานสร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาและศิลปะ ความวิจิตรขององค์ปราสาทเป็นภาษาสุนทรีย์ภาพของความดีงาม การแสดงจึงถ่ายทอดทั้งความดั้งเดิมรากศรัทธา พิธีกรรม ลีลาท่าพ้องพื้นเมือง และความร่วมมือลีลานาฏศิลป์ตะวันตก รูปแบบดนตรี อย่างกลมกลืนให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงคนรุ่นใหม่

ลีลาท่าทางที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านและนาฏศิลป์ร่วมสมัย การใช้สัญลักษณ์ทางร่างกายท่ารำพื้นเมืองอีสานผสมกับการเคลื่อนไหวเชิงร่วมสมัย ท่วงท่ามีลักษณะไหลเวียนเลียนแบบแม่น้ำ และพนมมือแทนศรัทธา การก้าวขาแบบลากเท้า สื่อถึงการแบกรับการบูชาภูผาภูวนาและการเคลื่อนไหวเป็นลมพัดเปลวเทียน เคลื่อนไหวโดยใช้ระดับชั้นลดลงแรงกระแทก ถ่ายเทน้ำหนักตามแรงโน้มถ่วงใช้พื้น (floor work) เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารจังหวะ การเคลื่อนไหวซ้ำๆ ใช้จังหวะเร็วช้าแตกต่างกันหรือการหยุดนิ่งสื่อความหมายการเคลื่อนไหวซ้ำช่วยสร้างอารมณ์ โดยร่างกายของผู้แสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ทำหน้าที่เป็นสื่อที่บรรจุความหมายในตัวเอง การเคลื่อนไหวร่างกายไม่ใช่แค่ลีลาท่าทางแต่คือภาษาของวัฒนธรรมที่ผู้แสดงถ่ายทอดความรู้สึก

ภาพที่ 2 โอมฮิตฮอยศรัทธาหาพุทธบูชาปราสาทผึ้ง : การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร
ที่มา สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เครื่องแต่งกายการแสดง ได้กำหนดลักษณะของเสื้อผ้าประเภทผ้าตามแนวความคิดหรือจินตนาการ นอกจากนี้เครื่องแต่งกายที่อิงจากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ร่วมกับวิธีการออกแบบเครื่องแต่งกายสร้างสรรค์และคำนึงถึงการแต่งกายกับการแสดงออกของตัวละครที่สะท้อนต่อบทบาทการแสดง การสวมใส่เครื่องแต่งกายกับความเป็นธรรมชาติและความสะดวกในการเคลื่อนไหว การแสดงออกของตัวละครที่สะท้อนต่อบทบาทการแสดง การสวมใส่เครื่องแต่งกายกับความเป็นธรรมชาติและความสะดวกในการเคลื่อนไหว การแสดงออกของตัวละครที่สะท้อนต่อบทบาทการแสดง การสวมใส่เครื่องแต่งกายกับความเป็นธรรมชาติและความสะดวกในการเคลื่อนไหว

เสียงและดนตรีพื้นบ้าน ที่ใช้การประสานเสียงระหว่างเสียงแคนกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อผสมผสานอดีตกับปัจจุบัน ภาพและเสียงและการเล่าเรื่อง เพื่อเล่าตำนานปราสาทผึ้งความน่าสนใจ มีจังหวะตื่นเต้นและเข้าถึงอารมณ์ของผู้ชมการสร้างองค์ประกอบที่สื่อถึงวิถีชีวิตที่มุ่งถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ไม่เพียงสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของศิลปะร่วมสมัยในการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือกลางเชิงวัฒนธรรม ที่ผสมผสานความศรัทธาแบบดั้งเดิมเข้ากับภาษาศิลปะใหม่อย่างกลมกลืน

อุปกรณ์ประกอบการแสดงคือเพื่อแทนความหมายสัญลักษณ์ในการแสดง เช่น ดอกผึ้งประดิษฐ์จากขี้ผึ้งเป็นรูปดอกไม้ ใช้ประกอบในปราสาทผึ้งเปรียบดั่งดอกไม้บูชาพระและเครื่องส่งบุญให้ผู้ล่วงลับดอกไม้ผึ้งหลายช่อรวมกัน แสดงถึงพลังศรัทธาของชุมชน

เทคนิคแสง สี เสียง สื่อผสม องค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างสรรค์เพื่อให้การแสดงชุดนี้สื่อสารบรรยากาศความรู้สึก อารมณ์ ของการแสดงแสดงออกถึงแนวคิด เทคนิคแสงโทนอบอุ่นที่ทำให้การแสดงแสดงถึงความอ่อนโยนนุ่มนวล ประกอบกับสรีระของนักแสดง ส่งเสริมให้งานชวนหลงใหลการใช้แสงสองโทนตัดกันคู่สีตรงข้ามปะทะกันแสดงถึงแตกต่างมิติของการมองทำให้เกิดอรรถรสระหว่างชมการแสดง สื่อผสมมีความสำคัญในงานแสงสีเสียงเป็นอย่างมาก เป็นเทคโนโลยีสื่อผสมดิจิทัลที่นำภาพนิ่งบางส่วนของภาพมีการเคลื่อนไหว ขณะที่บางส่วนนั้นเคลื่อนไหวไปพร้อมกัน ถือเป็นอีกเทคนิคที่ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย โดยการวางองค์ประกอบของภาพกำหนดส่วนเคลื่อนไหวและวนซ้ำในภาพกำหนดส่วนหยุดนิ่งในภาพและบันทึกเป็นรูปแบบต่างๆ

ภาพที่ 3 โหมฮิตฮอยศรัทธาหมหาพุทธุบชูปราสาทผึ้ง : การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร

ที่มา สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บริบทของการนำเสนอการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม ประเพณีโหมฮิตฮอยศรัทธาหมหาพุทธุบชูปราสาทผึ้ง ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ศิลปะการแสดงร่วมสมัยเข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้ความสำคัญและประจุความหมายให้กับประเพณีดั้งเดิมในรูปแบบใหม่ การตีความและนำเสนอใหม่ศิลปะการแสดงร่วมสมัยไม่ได้เพียงแค่ลอกเลียนแบบรูปแบบดั้งเดิม แต่จะนำเอาแก่นสาระคุณค่าและความหมายของประเพณีมาตีความและนำเสนอในมุมมองใหม่ที่อาจสะท้อนถึงบริบทสังคมปัจจุบันหรือสร้างความเชื่อมโยงกับผู้ชมในหลากหลายด้วยภาษาทางศิลปะการแสดงที่หลากหลายและสื่อที่ทันสมัย การแสดงร่วมสมัยสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมที่ไม่คุ้นเคยกับประเพณีดั้งเดิมหรืออาจมองข้ามความสำคัญไป การผสมผสานเทคนิคและวิธีการแสดงที่หลากหลายทำให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่น่าตื่นตาตื่นใจจดจำได้นานซึ่งอาจแตกต่างจากการรับชมพิธีกรรมแบบดั้งเดิม แต่องค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงร่วมสมัยแสง สี เสียง สื่อผสมถูกออกแบบมาเพื่อเน้นย้ำคุณค่าทางจิตวิญญาณ อัตลักษณ์ท้องถิ่นและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเพณีให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องโหมฮิตฮอยศรัทธาหมหาพุทธุบชูปราสาทผึ้ง : การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จังหวัดสกลนคร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และสุนทรียศาสตร์ของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร พบว่า ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งไม่ใช่เพียงแค่งิจกรรมเฉลิมฉลองทางศาสนาเท่านั้นแต่ยังเป็นระบบวัฒนธรรมที่สอดประสานระหว่างความเชื่อ พิธีกรรม ศิลปะ และวิถีชีวิต ซึ่งแสดงถึงโลกทัศน์แบบอีสานที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ เทวดา และบรรพบุรุษสอดคล้องกับแนวคิดของคลิฟฟอร์ด กีร์ทซ์ (Clifford Geertz) ที่เสนอว่าวัฒนธรรมคือระบบความหมายที่ประชาชนยึดถือและสื่อสารผ่านพิธีกรรม สัญลักษณ์ และรูปแบบศิลปะต่าง ๆ ประเพณีนี้เป็นการแสดงออกถึง ศรัทธาต่อพระพุทธเจ้าในลักษณะของพุทธศาสนาพื้นถิ่น ซึ่งผสมผสานแนวคิดพุทธแบบเถรวาทเข้ากับความเชื่อเรื่องเทพ ผี บรรพชนและธรรมชาติ โดยเฉพาะผ่านปราสาทผึ้งที่เป็นทั้งเครื่องสักการะและสื่อกลาง เชิงจิตวิญญาณสอดคล้องกับแนวของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ที่มองว่าพุทธศาสนาไทยมีความหลากหลายทางรากวัฒนธรรม และพึงเคารพความเชื่อที่ดำรงอยู่ร่วมกันในท้องถิ่น จากการลงพื้นที่และการสังเกตการแสดง พบว่าพิธีกรรมแสดงออกอย่างเด่นชัดผ่านองค์ประกอบเชิงสุนทรียศาสตร์สีสันทนของเทียนผึ้งรูปทรงปราสาทลึลล่ำทำรำฟ้อนเสียงปี่พาทย์พื้นบ้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีหน้าที่เชิงจิตวิญญาณและการสื่อสารศรัทธา มากกว่าความงามในเชิงสุนทรียศาสตร์ล้วน ๆ

ประเพณีนี้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับองค์การยูเนสโกที่ระบุว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ ศิลปะและพิธีกรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การฟ้อนรำ ขับร้อง สร้างปราสาท และการร่วมมือของชุมชน เป็นองค์ประกอบหลักของการสืบทอดภูมิปัญญา ภาพสะท้อนของระบบความหมายทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยศรัทธา พิธีกรรมและศิลปะพื้นถิ่นการวิเคราะห์ประเพณีในเชิงบริบท สะท้อนให้เห็นถึง บทบาทของศิลปะและพิธีกรรมในการดำรงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์สนับสนุนแนวคิดเรื่องการตีความวัฒนธรรมอย่างมีพลวัตและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ่านกระบวนการมีชีวิต ไม่ใช่เพียงการเก็บรักษา

จากผลการสำรวจพบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบมากที่สุด คือ ชมขบวนแห่ปราสาทผึ้ง ร้อยละ 56.5 รองลงมา คือ การแสดงปราสาทผึ้ง ณ ลานวัฒนธรรมแลปราสาทผึ้งไทสกลแลนด์นครร้อยละ 48.7 เทศกาลอาหารปลอดภัย ไทสกล ร้อยละ 35.3 การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นประกอบแสง สี เสียง สื่อผสม ร้อยละ 27.9 (สำนักงานสถิติจังหวัดสกลนคร, 2566) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งมิได้เป็นเพียงงานบุญประจำปีของชาวสกลนคร แต่เป็นภาพสะท้อนอันลึกซึ้งถึง ศรัทธา ที่ชาวบ้านมีต่อพระพุทธศาสนา ความเชื่อในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ และความหวังที่จะได้รับอานิสงส์ผลบุญในภพหน้า นอกจากนี้การแสดงแสงสีเสียงและขบวนแห่ปราสาทผึ้งยังเป็น สัญลักษณ์แห่งความสามัคคี ที่หลอมรวมชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวในการสร้างสรรค์ปราสาทผึ้งอันวิจิตรตระการตา แสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจ และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามร่วมกัน ที่สำคัญประเพณีนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น อันทรงคุณค่าในการนำวัสดุจากธรรมชาติอย่างขี้ผึ้งมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะที่ละเอียดอ่อนและงดงาม สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนครที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ

ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งจึงเป็นงานประจำปีตลอดมา โดยมีหน่วยงานระดับชาติที่เข้ามาให้การสนับสนุนคือสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งเป็นปัจจัยอันสำคัญอย่างมากที่สุด ที่ทำให้การจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งมีความอย่างยิ่งใหญ่อลังการน่าดู น่าชม สำหรับผู้ชมและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอันมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตที่ดำรงและมีความสุขตลอดจนมีความเหมาะสมกับการประกอบพิธีกรรมตามคติความเชื่ออันสำคัญของชาวพุทธศาสนิกชนในเทศกาลออกพรรษาของจังหวัดสกลนคร

2. เพื่อพัฒนาแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม ที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านศิลปะการแสดงร่วมสมัย พบว่า จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า “การสร้างสรรค์การแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม” ที่มีรากฐานจากประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร มิได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมหรือศิลปะการแสดงทั่วไป สอดคล้องกับแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ กระบวนการที่ใช้แนวคิดนาฏยประดิษฐ์เป็นแกนกลางในการออกแบบ องค์ประกอบทางกายภาพ อารมณ์ ความเชื่อและความหมายเชิงจิตวิญญาณ ให้ปรากฏในรูปแบบของศิลปะการแสดงร่วมสมัยที่เชื่อมโยงทั้งอดีตและปัจจุบัน นาฏยประดิษฐ์คือกระบวนการออกแบบและจัดวาง การเคลื่อนไหวและพื้นที่ จังหวะ เวลาและพลวัตของการแสดงองค์ประกอบร่วมสมัย การใช้ภาพมัลติมีเดียควบคู่กันที่ร่วมกับ

การเคลื่อนไหวในทิศทางที่สื่อสารเชิงสัญลักษณ์ การนำหลักนาฏยประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ ไม่ได้เน้นเพียงความงามของการเคลื่อนไหว หากแต่เป็นการสร้างภาษาที่ถ่ายทอดนัยยะทางจิตวิญญาณ การใช้ท่าทางโค้งไหวเพื่อแสดงความเคารพบูชา หรือการเคลื่อนไหวกลุ่มนักแสดงเป็นวงเวียนตามเข็มนาฬิกาแทนความเชื่อเรื่องจักรวาลและสังสารวัฏ พื้นที่การแสดงถูกออกแบบให้สัมพันธ์กับองค์ประกอบของเทคโนโลยีสื่อผสมอย่างเป็นการรวม การให้ความหมายของพื้นที่ผ่านการวางตำแหน่งนักแสดง พื้นที่ศูนย์กลางของเวทีใช้เป็นตำแหน่งแสดง จิตวิญญาณสูงสุดที่เชื่อมกับปราสาทผึ้งจำลอง ซึ่งผู้แสดงเคลื่อนไหวเข้าหาอย่างมีจังหวะในรูปแบบของ การบูชาจังหวะซ้ำหนักแน่นใช้ในช่วงพิธีกรรมหลักเพื่อสื่อถึงความเคารพบูชา จังหวะเร็วสลับสว่าง ใช้ในช่วงบอกเล่าตำนานและความสนุกของวิถีชาวบ้าน การใช้จังหวะอย่างมีชั้นเชิงทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมท่วงท่าการแสดงมีได้ยึดติดกับรูปแบบประเพณีนาฏยศิลป์ดั้งเดิมโดยตรง แต่เป็นการสังเคราะห์ท่าทางพื้นบ้านเข้ากับลีลาการเคลื่อนไหวร่วมสมัย การเปิดมือสูง การเดินเข้าหมวน การโน้มตัวที่สะท้อนถึงพลังศรัทธา ลีลาท่าพ้อนรำที่ขมิ้มพื้นฐานจากพ้อนอีสานท่วงท่าที่ใช้ยังคง โครงสร้างพื้นฐานจาก พ้อนผู้ไทย พ้อนบูชาครู อย่างท่าประนมมือถวายบูชาเป็นท่าเปิดแสดงสื่อถึงความเคารพและการเริ่มพิธีกรรม ท่าเคลื่อนไหววงกลม พ้อนวนรอบแทนบูชาหรือปราสาทผึ้ง แสดงถึงจักรวาลและกฎแห่งกรรม การเคลื่อนไหวร่างกายเชิงสัญลักษณ์การพ้อนรำร่วมสมัยในงานนี้เน้นท่าทางที่สื่อความหมายในระดับนามธรรมเป็นการตีความท่าพ้อนอีสานใหม่ โดยยังคงแก่นของประเพณีนาฏยศิลป์ผสมผสาน ภาษาการร่วมสมัยเพื่อเปิดพื้นที่ใหม่ทางวัฒนธรรมใช้ ลีลาสัญลักษณ์ จังหวะ เพื่อสื่อสารคุณค่าทางจิตวิญญาณ การใช้ “พลังเคลื่อนไหว” ที่สัมพันธ์กับพลังของแสงและเสียง สร้างความรู้สึกทางจิตวิญญาณให้กับผู้ชมการประยุกต์ใช้แนวคิดนาฏยประดิษฐ์ในงานวิจัยนี้ ไม่ได้เป็นเพียงการจัดรูปแบบการแสดงแต่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมรากเหง้า วัฒนธรรมของชุมชนกับสื่อศิลปะการแสดงร่วมสมัย ทำให้งานแสดงกลายเป็นทั้งพิธีกรรมทางวัฒนธรรมและพื้นที่ตีความใหม่ทางศิลปะในเวลาเดียวกัน แนวคิดนาฏยประดิษฐ์สามารถนำมาใช้พัฒนาการแสดงสื่อผสมให้มีมิติทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และศิลปะในระดับลึก เป็นกระบวนการที่ไม่เพียงเน้นรูปแบบ แต่ยังคงสาระและแก่นของประเพณีอย่างชัดเจน และเปิดพื้นที่ให้ศิลปะร่วมสมัยเป็นเครื่องมือในการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมในโลกปัจจุบันอย่างมีพลัง

การพัฒนาแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดง แสง สี เสียง สื่อผสม มุ่งเน้นการบูรณาการศาสตร์และศิลป์หลากหลายแขนง การตีความใหม่ที่ไม่จำกัดอยู่เพียงการนำเสนอเรื่องราวโดยตรง แต่เป็นการตีความสาระตะ แนวคิดเชิงนามธรรม หรือสภาวะทางอารมณ์ของเนื้อหาที่ผู้ชมสามารถเชื่อมโยง การสร้างความหมายใหม่ผสมผสานทางด้านการแสดงรูปแบบและเทคนิคเกิดการตีความที่หลากหลาย สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแสดงกับพื้นที่และบริบทของผู้คนนั้นอีกด้วย

ข้อค้นพบใหม่

จากข้อค้นพบใหม่เรื่องโฮมฮิตฮอยศรัทธามหาพุทธรูปปราสาทผึ้ง การสร้างสรรค์การแสดง แสง สี เสียง สื่อผสมจังหวัดสกลนคร ได้ตั้งนี้ นาฏศิลป์ร่วมสมัยสามารถทำหน้าที่เป็นภาษาศิลปะ เพื่อถ่ายทอดความเชื่อความศรัทธาและมิติทางจิตวิญญาณได้อย่างลึกซึ้งโดยไม่จำเป็นต้องอธิบายผ่านถ้อยคำหรือคำบรรยาย ซึ่งเป็นการเปิดมิติใหม่ของการแสดงเชิงวัฒนธรรมในฐานะการภาวนาผ่านร่างกาย การแสดงจะอยู่ในรูปแบบร่วมสมัยและใช้เทคโนโลยีสื่อผสมแต่กลับสามารถรักษาสาระของพิธีกรรม ไร้อย่างครบถ้วนโดยใช้โครงสร้างของการจัดวางพิธีกรรมสู่พื้นที่ศิลปะร่วมสมัยโดยไม่ลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ การใช้ลีลาท่าพ้อนรำอีสานเชื่อมโยงกับการจัดวางองค์ประกอบของแสง เสียง และมิติเดียว สามารถสร้างมิติใหม่ของการรับรู้วัฒนธรรมแก่ผู้ชมโดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมในยุคสมัยใหม่ การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงร่วมสมัยจากประเพณีท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ ในการตีความวัฒนธรรมแบบใหม่ ซึ่งไม่ใช่การทำซ้ำแต่เป็นการเสนอมุมมองร่วมสมัยที่ยังเคารพรากเหง้า การออกแบบการแสดงเชิงสื่อผสมเป็นพื้นที่สื่อสารพหุวัฒนธรรมในบริบทของจังหวัดสกลนคร ซึ่งมีความหลากหลายทั้งทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ และภาษางานแสดงในครั้งนี้สามารถรวมพลังความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ผ่านการจัดวางองค์ประกอบทางศิลปะอย่างเท่าเทียม โดยให้ความสำคัญกับเสียงดั้งเดิมของชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. เิงการศึกษาและการเรียนรู้วัฒนธรรมควรนำผลการวิจัยไปบูรณาการในหลักสูตรนาฏศิลป์ร่วมสมัย วิจัยศิลปะหรือวัฒนธรรมศึกษาโดยเน้นการใช้รากวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างสรรค์ศิลปะใหม่

2. เชิงการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมและเทศกาลท้องถิ่นหน่วยงานวัฒนธรรม ส่งเสริมและประยุกต์รูปแบบการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม จากงานวิจัยนี้ไปใช้ในการจัดเทศกาลประเพณี เช่น งานปราสาทผึ้ง งานออกพรรษา ยกกระดับประเพณีท้องถิ่นให้มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. เชิงการพัฒนาชุมชนและอัตลักษณ์ท้องถิ่นสนับสนุนให้มี กลุ่มเยาวชนพ็อนร่วมสมัยประจำชุมชน เพื่อสืบสานการแสดงและปรับใช้ในกิจกรรมท้องถิ่นต่าง ๆ สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น

4. เชิงนโยบายและการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยบนฐานวัฒนธรรม สนับสนุนการผลิตงานศิลปะที่มีรากท้องถิ่น พัฒนาขับเคลื่อนนโยบายที่ยอมรับศิลปะร่วมสมัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนุรักษ์เชิงพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Basic Books.

คทาฐ มาป้อง, & คณะ. (2567). นาฏศิลป์ร่วมสมัยในการแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม งานประเพณี “สมมาน้ำ คีนเพ็งเส็ง ประทีป” จังหวัดร้อยเอ็ด. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(9), 1062–1076.

พิรพงศ์ แสนไสย. (๒๕๕๗). *นาฏยประดิษฐ์อีสาน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรมธ ยอดบุน. (2562). วัฒนธรรมท้องถิ่นในกระแสอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: พลวัตและการปรับเปลี่ยนของประเพณีแห่งปราสาทผึ้งในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* 45(2): 269-301 (2562)

วิลาสินี น้อยครบุรี. (2560). การจัดการแสดง แสง เสียง ชุด พนมรุ้งมหาเทวาลัย. *วิทยานิพนธ์สาขานาฏศิลป์ไทย*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภชัย เอี่ยมสุวรรณ, & คณะ. (2553). *75 เทศกาลงานประเพณีทั่วไทยที่คนไทยต้องไปสักครั้ง*. กรุงเทพฯ: บ้านผู้นำ.

ศุภวัฒน์ นามปัญญา. (2562). พัฒนาการและการประกอบสร้างขบวนแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนคร. *วารสารช่อพะยอม ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (มิถุนายน – ตุลาคม)*

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (๒๕๔๗). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2563). *พุทธศาสนากับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในไทย*. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรม*, 15(2), 45-60.

โสวิทย์ บำรุงศักดิ์, & คณะ. (2566). การตีความคำสอนทางพุทธศาสนาในประเพณีการสร้างปราสาทผึ้งของชาวอีสาน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 1(1), 1-15.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสกลนคร. (2567). *จังหวัดสกลนคร จัดการประกวดพานบายศรี สืบสานงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งฯ ประจำปี 2567*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2568, จาก

<https://sakonnakhon.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/332149>

สำนักงานสถิติจังหวัดสกลนคร. (2566). *รายงานการประเมินผล การจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร ประจำปี 2566* สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2568

การสัมภาษณ์

กนกพร นวลอึ้ง. (2566, ตุลาคม 25). นักวิชาการศึกษาศาสนาภาษาศิลปะและวัฒนธรรม. สัมภาษณ์.

พสุธา โกมลมาลย์. (2566, ตุลาคม 25). ผู้อำนวยการสถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม. สัมภาษณ์.

อัศววิทย์ ทองใบ. (2566, ตุลาคม 25). ผู้กำกับและออกแบบการแสดง. สัมภาษณ์.